

Malgrat l'augment d'espectadors, el cinema català no troba qui l'estreni

Estranys al paradís

Un submarí a les estovalles i *L'home de neó* han estat les dues estrenes catalanes d'aquest estiu. Arriben amb retard i amb entrebancs: el resultat d'una indústria colonitzada i miserable que somia, des de *Boom, Boom*, un guariment definitiu en el paradís de la comèdia.

Si aquest passat juny un *manolo* s'hagués acostat pel cinema Palaio de Barcelona a paladejar l'última salvatjada de sèrie B, hagués "picat" davant el cartell d'una noia morta en una banyera-taüt i hagués extret cinc-centes pessetes de la seva *runyonera* per consumir una mica de truculència, amb tota seguretat, en sortir, hauria denunciat la sala per danys i perjudicis: *La banyera*, una arriscada obra personal de Jesús Garay realitzada l'any 1989 aterrava pels estranys viarans de la distribució i de l'exhibició a Catalunya, en una sala contraindicada per qualsevol mena d'experiment creatiu. No duraria ni quinze dies. Els exhibidors complirien les normatives ministerials de protecció al "cinema nacional" que, al capdavant signifiquen que, per cada dia d'exhibició de pel·lícules comunitàries (estatals incloses), es regalen dos dies d'exhibició de films estrangers no comunitaris en versió doblada. És a dir, de films americans. La resta, no solament *La banyera*, són molestos joquer d'una timba de pòquer on s'hi jugen calés forasters

Pura ironia; al començament d'una dècada que sembla anunciar la fi del marxisme, la paradoxa de *La banyera* —de *Un submarí a les estovalles*, de *L'home de neó*— ens remet a *El Capital*. I a un terme clàssic: "oligopoli".

MANUAL DEL CERCLE VICIÓS

"**Oligopoli.** *m econ* Forma de mercat caracteritzada per un grau de concentració elevat, és a dir perquè un nombre petit d'empreses controlen una elevada proporció de la producció". És una definició de l'Enciclopèdia Catalana però Antoni Llorens —o Lauren Films, l'única distribuïdora independent forta que queda en tot l'estat— sap qui l'aplica a Barcelona: "Aquí només hi ha dos circuits,

que són Cinesa i Balanyà, els altres ens limitem a resistir". Són els que controlen la majoria de pel·lícules que s'exhibeixen a Barcelona.

Darrere, però, hi ha el nus de l'oligopoli: United International Pictures i Warner Espanola, SA, els distribuïdors o els representants directes de les *majors* americanes que mantenen una penetració en el mercat estatal molt superior a l'europea. Ells tenen els èxits, els Oscar —encara que rebutjessin *caramels* com *L'últim emperador*— i un mercat mundial creat per ells i on només ells fixen els preus. I, a més, en molts dels casos, aspiren a cobrir totes les àrees de la indústria cinematogràfica. Així com Cannon —dos jueus que es van fer d'or a partir de *Rambo*— ha obert sales d'exhibició en tot Europa, el gegant de la distribució peninsular (UIP) s'ha fet amb el control accionarial de la cadena d'exhibició més important i rendible, Cinesa. Les proteccions governamentals són, davant del seu poder, *peccata minuta*. El gegant, i els seus companys, no tenen peus de fang. I en aquest conte de terror, el cinema català és sistemàticament devorat pel llop.

LES DESVENTURES DE LA CAPUTXETA VERMELLA

Al passat abril, Barcelona s'omplia de banderoles anunciant l'estrena d'*Un submarí a les estovalles*, una pel·lícula d'Ignasi P. Ferrer basada en la novel·la de Joan Barril. L'èxit esglaonat de la comèdia catalana —*Boom, Boom* i *Què t'hi juges, Mari Pili?*— feia previsible una bona afluència de públic. Cinesa n'assumia l'exhibició. Ignasi P. Ferrer va trobar-se'n les seqüeles: "A finals de març ens avisen que correm perquè Cinesa vol estrenar-la el 12 d'abril. I arriba el 12 i resulta que no podem estrenar perquè les pel·lícules dels Oscar s'a-

guanten molt bé. D'acord, ho entenem, però d'una setmana a l'altra sempre hi havia aquesta excusa i ens van *passar* alguna pel·lícula davant". Sense multinacional darrere —"aquí només pinten els americans"— no hi havia fórmules possibles de pressió: "Hem hagut d'anar esperant fins que han volgut estrenar al juliol". Però un segon element —molt més específic— ha condicionat el retard. La temàtica del film, que es permet una sàtira amable del president de la Generalitat i de l'Alcalde de Barcelona, com també de les seves respectives mullers, va contribuir a alentir-ne l'exhibició. El personatge de Rosa M. Sardà no va agradar a tothom i una telefonada pre-electoral —"les coses sempre se saben", somriu Ignasi Ferrer— a un exhibidor sensible també va fer efecte, encara que fos, a parer del director, "secundari". Al final, el submarí es llança a fer un estiu amb el repte de mantenir a l'agost l'excel·lent recaptació d'aquest juliol al Públi, mentre que Ferrer ja prepara una nova comèdia sobre les desventures d'un cleptòman que vol rehabilitar-se. A l'altre cantó del passeig de Gràcia, al cinema Savoy, *L'home de neó* encara no entén perquè s'ha passat dues temporades al magatzem de la UIP.

EL LLARG SILENCI

El febrer del 1989 *L'home de neó*, el segon llarg metratge d'Albert Abril es presentava al Festival de Berlín. Quasi simultàniament es venia a *Federal Films*, una distribuïdora internacional que poc després faria fallida, fet que va obligar a un nou contracte amb UIP que el mateix Abril va considerar "molt normal i molt bo". Però, des de llavors, a Abril li van aplicar el *silenci administratiu*: "Jo vaig fer les meves gestions, em vaig intentar posar en contacte amb els responsables de la UIP a Madrid, que

Sembla que només hi ha lloc per la comèdia. ARXIU

simplement no es posaven al telèfon". Conclusió de collita pròpia: "Per obscures raons d'indústria, la pel·lícula no s'estrena". Ni ell sap perquè ara i perquè al cinema Savoy, però almenys creu que "juny i juliol han deixat de ser un tabú per a l'exhibició cinematogràfica, hi ha un públic específic per a aquesta temporada". Abril reconeix, però, que l'agost trenca qualsevol continuïtat. A punt d'enllestir el muntatge de *La recerca de la felicitat*, el primer paper principal d'Oriol Tramvia, reconeix que té la distribució encara menys lligada que amb *L'home de neó*. Però, assumint personalment la producció del film, està convençut que la venda pot anar rodada. Altres també hi posen, sobretot, ganes.

En deu anys, la llista d'espera del cinema català inclou directors de tota espècie i condició: Carles Balaguer, Raül Contel, Josep Lluís Valls, Enric Alberich, Octaví Martí, Manuel Esteban, Ricard Reguant, Antoni Chavarría, Romà Guadiet... Alguns d'ells arribaran, ni que sigui tard. Altres són carn de filmoteca. Qualsevol d'ells és víctima, i còmplice a la seva manera, dels perpetus dèficits de la cinematografia catalana, però tots poden al·legar que, des de l'enfonsada —comercial i moral— de la *Victòria* d'Antoni Ribas l'any 1983, la situació va complicar-se força. Caldria esperar a l'any 1990 perquè Rosa Vergés confirmés amb *Boom, Boom* que la taquilla podia normalitzar-se. El melodrama que ha viscut el cinema català els anys vuitanta (enfrentaments interns, desconfiança de l'espectador, precarietat estructural) sembla

deixar pas a un nou paradís casolà en el qual només hi ha lloc per la comèdia.

RIURE PER NO PLORAR

Els productors tenen comèdies a la cartera, però la situació d'oligopoli fàctic està demostrant que fins i tot el projecte més comercial pot quedar aparcat per manca de circuits d'exhibició alternatius o per la migradesa dels distribuïdors independents. Davant qualsevol hipotètic cofoisme, Antoni Llorens ensenya la nafka: "No hi ha consciència industrial, no hi ha professionals començant de l'exhibidor al productor". El complex entramat legal per defensar la producció pròpia —licències de doblatge, quota de pantalla— "se'l passa tothom pels ous". Són les sentències d'un home que ha acabat construint la seva pròpia multisala a Barcelona per poder exhibir els films que ningú li comprava.

Malgrat l'escepticisme congènit, entre els sectors d'aquest gremi corren vents ambiciosos: forçar TV3 a complir les directives comunitàries sobre la participació de les televisions públiques en la indústria cinematogràfica, consolidar el somni d'un mercat europeu del cinema per la via de la coproducció i plantar cara a l'oligopoli americà de la distribució. No hi ha estratègies definides, només mar de fons. I una confirmació unànime: *Boom, Boom* triomfa a Milà però fracassa a Madrid. No hi ha excepcions. Europa és l'única escapada. O l'última parada.

Oriol Malló